

Η τουρκοκρατία και ο ισλαμισμός στην Κύπρο

Εργασία στα πλαίσια του εκπαιδευτικού προγράμματος:
Κύπρος-Ελλάδα-Ομογένεια: εκπαιδευτικές γέφυρες

Από τον μαθητή του 6^{ου} Γυμνασίου Αχαρνών
Κωτσαλά Δημήτριο

(με την επιμέλεια των καθηγητών: Ρίζου Γ. & Σεμένογλου Απ.)

Αθήνα, 2019

Η τουρκοκρατία και ο ισλαμισμός στην Κύπρο

Οθωμανική Εισβολή του 1570

Η Οθωμανική αυτοκρατορία κατέκτησε την Κύπρο το 1571. Οι Οθωμανοί όμως ξεκίνησαν τις επιδρομές τους αρκετές δεκαετίες πιο πριν. Το 1489, την πρώτη χρονιά της Ενετοκρατίας, οι Οθωμανοί επιτέθηκαν στη χερσόνησο της Καρπασίας και πήραν αιχμάλωτους τους οποίους τους πούλησαν ως σκλάβους. Ο φόβος για την εξάπλωση των Οθωμανών έκανε τους Βενετούς να οχυρώσουν την Αμμόχωστο, Λευκωσία, Κερύνεια αλλά άφησαν τις υπόλοιπες πόλεις ανοχύρωτες.

Το καλοκαίρι του 1570, ο τούρκικος στρατός εισέβαλλε στο νησί με 60χιλιάδες στρατιώτες, υπό την ηγεσία του Λαλά Μουσταφά Πάσα. Ο στρατός των Τούρκων αποβιβάστηκε στον νησί χωρίς να κάνουν κάποια αντίσταση ο Κυπριακός στρατός, στις 2 Ιουλίου, κοντά στη Λεμεσό. Έπειτα, προχώρησαν προς τη Λευκωσία την οποία κατέκτησαν στις 9 Σεπτεμβρίου 1570, όπου εκεί σκοτώθηκαν 20 χιλιάδες Λευκωσιάτες και ότι χτισμένο υπήρχε στην περιοχή καταστράφηκε. Ακολούθως, ο Οθωμανικός στρατός κατέκτησε την Κερύνεια χωρίς να πολεμήσουν. Όμως, στην Αμμόχωστο η πολιορκία ήταν δυσκολότερη από τις υπόλοιπες και η πολιορκία κράτησε από τον Σεπτέμβρη του 1570 έως τον Αύγουστο του 1571. Η πολιορκία της Αμμοχώστου κήρυξε την έναρξη της Οθωμανικής κυριαρχίας στην Κύπρο.

Εισβολή των Οθωμανών

Σύντομα, μετά από την κατάκτηση, οι Τούρκοι έβαλαν στα βασικά τους κτήρια μερικές χιλιάδες γενίτσαρους. Στην Έγκωμη εγκαταστάθηκαν περίπου 1.045 γενίτσαροι, στην Λευκωσία 1.130 και περίπου ο ίδιος αριθμός στην Αμμόχωστο. Μικρότερος αριθμός γενίτσαρων φίλαγαν τα άλλα φρούρια. Οι γενίτσαροι ήταν σώμα Τούρκων στρατιωτών που αποτελούνταν μόνο από σκλάβους πιστούς στον σουλτάνο. Τα έπαιρναν στον στρατό από την παιδική ηλικία από χριστιανικά χωριά, τα εξισλάμιζαν και τα εκπαίδευαν συνέχεια. Το 1593-1595 σχεδόν το ήμισυ των γενιτσάρων προερχόταν από σκλάβους.

Με την κατάκτηση της Κύπρου, το νησί εξαγγέλθηκε σε εγιαλέτι. Ο Μουσταφά Πασάς διοικούσε το εγιαλέτι της Κύπρου. Η Κύπρος χωρίστηκε σε τρία σαντζάκια, της Αμμοχώστου, της Κερύνειας και της Πάφου. Κάθε σαντζάκι ήταν υποδιαιρούμενο σε κάζα η οποία υπόκειται σε νομική και διοικητική δικαιοδοσία ενός δικαστή, του κάδη. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, τα εγιαλέτια και τα σαντζάκια άλλαζαν ανάλογα με τις συνθήκες της εποχής. Μετά την κατάκτηση της Κρήτης από τους Οθωμανούς το 1670μ.Χ και της μείωσης του εμπορίου στην Κύπρο, η εκκλησία της Κύπρου έκανε αίτημα και η Κύπρος εντάχθηκε στο εγιαλέτι του Αρχιεπαγγέλου. Ωστόσο, δεν ήταν λειτουργική η διοικητική δομή και έτσι η Κύπρος υπάχθηκε κατευθείαν στο Αυτοκρατορικό Συμβούλιο το 1785 μ.Χ. Από αυτή την μεταβολή, η Ορθόδοξη Εκκλησία ευνοήθηκε αφού έγινε φοροσυλλέκτης.

Κοινωνικές Αλλαγές

Η Οθωμανική κατοχή έφερε πολλές αλλαγές:(1) εισήχθηκε μια νέα κοινωνική ομάδα στο νησί, οι Τούρκοι.(2) Η οθωμανική διοίκηση έδωσε μεγάλα τεμάχια γης στους στρατιώτες για να τους πείσει να διαμένουν στην Κύπρο.(3) Κατά τον 17ο αιώνα, ο τούρκικος πληθυσμός αυξήθηκε δραματικά.(4)Οι περισσότεροι Τούρκοι παρέμειναν στο νησί, όταν μεταβιβάστηκε ο έλεγχος του (αλλά όχι η κυριαρχία) στους Άγγλους το 1878.(5)Πολλοί πάντως μετανάστευσαν στην Τουρκία κατά τις αρχές του 20ού αιώνα.

Το σύστημα των Μιλλέτ

Οι Τούρκοι εφάρμοσαν το σύστημα των Μιλλέτ, βάση του οποίου οι Θρησκευτικές Αρχές κάθε μη μουσουλμανικής μειονότητας θα διοικούσαν τον πληθυσμό της. Το σύστημα αυτό ενίσχυσε την ορθόδοξη εκκλησία της Κύπρου που απέκτησε Εθναρχικό ρόλο, καθώς πέρα από τον θρησκευτικό του ρόλο, ήταν ηγέτης των Ελληνοκύπριων. Οι

οθωμανικές αρχές βλέπανε θετικά αυτή την εξέλιξη γιατί ήθελαν κάποιον υπεύθυνο για τον έλεγχο του τοπικού πληθυσμού.

Αρχιτεκτονική και Αναβάθμιση Υποδομών

Κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής εποχής, κτίστηκαν πολλά τζαμιά, εκκλησιές, μπάνια, σχολεία, βιβλιοθήκες και δημόσια κτήρια. Η αρχιτεκτονική που ακολούθησε για το χτίσιμο των κτηρίων ήταν Οθωμανική, αλλά υπήρχαν και κάποια ξεχωριστά χαρακτηριστικά της γοθτικής επίδρασης των Λατίνων που υπήρχαν από πριν στο νησί. Η καλύτερη από τις πολλές βιβλιοθήκες που κτίστηκαν είναι η βιβλιοθήκη του Σουλτάνου Μαχμούτ Β', η οποία ήταν η βιβλιοθήκη του Μπουγιούκ Μετρεσσέ (Μεγάλη Θεολογική Σχολή). Στην Λευκωσία κτίστηκαν 23 διαφορετικά παζάρια, το κάθε ένα με την δική του ειδικότητα. Ο Τεκές Χαλά Σουλτάνος στην Λάρνακα θεωρείται ως ένα κομψοτέχνημα της οθωμανικής αρχιτεκτονικής.

Ο Τεκές Χαλά Σουλτάν, χτίστηκε το 1817

Η οθωμανική διοίκηση έφερε σημαντικές προόδους στην άρδευση και ύδρευση της Κύπρου. Ένα από τα κυριότερα παραδείγματα είναι το Υδραγωγείο Μπεκίρ Πασά (Καμάρες) Λάρνακας, το οποίο κατασκευάστηκε το 1750 από τον τότε Οθωμανό κυβερνήτη της Λάρνακας, Αμπού Μπεκίρ Πασάς και θεωρείται η σημαντικότερη κατασκευή της Οθωμανικής εποχής. Το υδραγωγείο λειτουργούσε μέχρι το 1939 και αποτελούταν από 75 καμάρες που αυτές μετέφεραν το νερό από το ποταμό Τρέμιθο στην πόλη της Λάρνακας. Πριν χτιστεί το υδραγωγείο, οι κάτοικοι κουβαλούσαν το νερό μόνοι τους από τον ποταμό, ο οποίος είχε απόσταση 2 ωρών από το σημείο που βρίσκονταν οι άνθρωποι.

Υδραγωγείο Καμάρες στη Λάρνακα

Οι αρχές ευνόησαν έργα άρδευσης που οδήγησαν σε αύξηση της καλλιεργήσιμης γης. Βρετανοί περιέγραψαν αρκετές περιοχές της Κύπρου, όπως η Μόρφου, η Λάπηθος, η Πόλις, η Λεύκα, η Αυδήμου, το Κολόσσι, ως ευημερούσες με "μύλους που λειτουργούν με νερό". Αξιόλογα έργα υπάρχουν σε όλο τον Πενταδάκτυλο και την Καρπασία.

Τον 19ο αιώνα, ο Εντχεμ Πασάς, έφτιαξε τον δρόμο που ένωνε την Λευκωσία με την Λάρνακα, χρησιμοποιώντας αρκετές γέφυρες. Το 1850, το οδικό δίκτυο επεκτάθηκε και έφτανε έως το λιμάνι της Λάρνακας.

Η Κύπρος κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821

Πολλοί Ελληνοκύπριοι βοήθησαν στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, αυτό οδήγησε σε εκδικητικά μέτρα από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στις 15 Οκτωβρίου, πολλοί Οθωμανοί κρέμασαν τον Αρχιεπίσκοπο, πέντε μητροπολίτες και 36 εκκλησιαστικούς. Επιπλέον σκότωσαν Έλληνες της Λάρνακας και κατοίκους άλλων πόλεων. Μέχρι τον Σεπτέμβρη του 1822, είχαν εξαφανιστεί είδη 62 χωριά ολοκληρωτικά.

Οι τρεις εξεγέρσεις του 1833

Το 1833 σημάδεψαν τρεις εξεγέρσεις:

1. του Νικόλαου Θησέα στη Λάρνακα,
2. του καλόγερου Ιωαννίκιου στην Καρπασία και
3. του Γκιαούρ Ιμάμ στην Πάφο.

Αρχική αφορμή ήταν ένας φόρος ο οποίος θεωρήθηκε δυσβάσταχτος και από τον μουσουλμανικό αλλά και από τον χριστιανικό αγροτικό πληθυσμό. Και στις τρεις εξεγέρσεις καταδίκασε ο Αρχιεπίσκοπος Πανάρετος, ο οποίος τάχθηκε εναντίον των

εξεγέρσεων, στις οποίες πάντως εξεγέρθηκαν μαζί Έλληνες και Τούρκοι ενάντια στην κεντρική Οθωμανική εξουσία.

Η Εξέγερση στη Λάρνακα, ήταν αρκετά μαζική και πιθανόν αυθόρμητη, σε κάποια στιγμή πάντως, ο Νικόλαος Θησέας, αγωνιστής της επανάστασης του 1821, έγινε ηγέτης της. Ξεκίνησε με διαδηλώσεις στη Λάρνακα, οι οποίες αργότερα εξαπλώθηκαν και στη Λευκωσία. Η εξέγερση έληξε σχετικά χωρίς πολλούς σκοτωμούς, γιατί η απόφαση για την επιβολή του φόρου ακυρώθηκε. Ο Θησέας μαζί με πολλούς ακόλουθους κατέφυγε στο Σταυροβούνι, φοβούμενος αντίποινα. Αφού πήρε εγγυήσεις για την ασφάλειά της, η ομάδα διαλύθηκε ήσυχα, απ' ό,τι φαίνεται χωρίς θύματα. Ο ίδιος ο Θησέας έφυγε από την Κύπρο.

Η εμπλοκή του Νικόλαου Θησέα στις επαναστάσεις 1821 και του 1833 στην Λάρνακα

Η δεύτερη εξέγερση πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο του 1833. Ο καλόγερος Ιωαννίκιος, ξεκινώντας με καράβι από τη Λάρνακα, αποβιβάστηκε με τους Αλβανούς στρατιώτες στο Μπογάζι, προχώρησε στο χωριό καταγωγής του (τον Άγιο Ηλία) και άρχισε να ξεσηκώνει τους χωρικούς εναντίον της οθωμανικής διοίκησης. Δημιούργησε το αρχηγείο της εξέγερσής του στο Τρίκωμο. Αν και βρήκε αρκετούς υποστηρικτές ανάμεσα στον αγροτικό πληθυσμό της περιοχής, αυτοί φοβήθηκαν και σκόρπισαν μόλις ήρθαν αντιμέτωποι με τα οθωμανικά στρατεύματα. Ο ίδιος ο Ιωαννίκιος και οι συνεργάτες του συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν με παλούκωμα.

Ο καλόγερος Ιωαννίκιος

Ο Γκιαούρ Ιμάμης ήτανε Τουρκοκύπριος στην Πάφο, στο χωριό Τριμιθούσα κοντά στην Πόλη Χρυσοχούς. Με την επιβολή του φόρου ξεσηκώνοντας τα γύρω χωριά, κατάφερε να μαζέψει ανθρώπους και των δυο θρησκειών, και έφτασε στην Πάφο όπου την έθεσε υπό τον έλεγχο του. Ο Οθωμανός κυβερνήτης του νησιού δεν είχε διαθέσιμες στρατιωτικές δυνάμεις να καταστείλει την εξέγερση, για αυτό διαπραγματεύτηκε αρχικά με τον Γκιαούρ Ιμάμη, ενώ αργότερα, όταν συγκέντρωσε στρατιωτικό υλικό, επιτέθηκε στην Πάφο. Προηγήθηκαν σφαγές ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων. Ο Γκιαούρ Ιμάμης έφυγε προς την Αίγυπτο, όπου συνελήφθη και εκτελέστηκε. Οι τουρκοκύπριοι της Πάφου έδωσαν το όνομα του σε ένα δρόμο του τουρκομαχαλά (τούρκικη γειτονιά) της πόλης προς τιμήν του.

Πομάκοι στη Μ. Ασία την εποχή της επανάστασης του Γκιαούρ Ιμάμ

Η παράδοση της Κύπρου στη Βρετανική Αυτοκρατορία

Με το τέλος του Ρώσο-Τουρκικού πολέμου 1877-1878 και την ήττα της Τουρκίας, πραγματοποιήθηκε το Συνέδριο του Βερολίνου (13 Ιουνίου έως 13 Ιουλίου 1878). Αγγλία και Τουρκία, προχώρησαν σε συμμαχία κατά την διάρκεια του Συνεδρίου, η οποία μεταξύ άλλων, προνοούσε την παραχώρηση της Κύπρου στους Άγγλους. Η συμφωνία αυτή επισημοποιήθηκε με την Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης το 1878. Η κυριαρχία πάντως, παρέμενε Οθωμανική, μέχρι τις 5 Νοεμβρίου 1914, όπου η απόφαση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας να εισέλθει στον πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων, οδήγησε την Αγγλία να κηρύξει την Κύπρο ως προτεκτοράτο.

Άγνωστες λέξεις:

Εγιαλέτι: επίσης γνωστό ως μπεηλερμπεηλίκι ή πασαλίκι, αποτελούσε πρωταρχική διοικητική διαίρεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το εγιαλέτι υποδιαιρούνταν σε περιοχές που ονομάζονταν λιβάδες ή σαντζάκια, κάθε ένα από τα οποία ήταν υπό την ευθύνη ενός πασά, μιρά-λιρά ή σαντζάκμπεη. Αυτές οι επαρχίες ονομάζονταν συνήθως πασαλίκια από τους Ευρωπαίους. Ο πασάς λειτουργούσε με εξουσίες απόλυτης κυβέρνησης στην επαρχία του, ήταν ο επικεφαλής τόσο των στρατιωτικών και οικονομικών τμημάτων, όσο και της αστυνομίας και της ποινικής δικαιοσύνης.

Σαντζάκια: Το σαντζάκι, αναφερόμενο και ως σαντζάκιο, ήταν διοικητική διαίρεση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η λέξη είναι εξελληνισμένη μορφή της τουρκικής λέξεως sancak, δηλ. στρατιωτικό λάβαρο στην αρχική της κυριολεκτική σημασία, που αρχικά έδωσε την ονομασία της σε μια στρατιωτική μονάδα (της οποίας ηγείτο ο σαντζάκ-μπέης) και στη συνέχεια στην περιφέρεια από όπου η μονάδα αυτή στρατολογούνταν.

Κάζα: = ή το καϊμακαμλίκι αποτελεί μια διοικητική διαίρεση που χρησιμοποιήθηκε αρχικά στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και έπειτα από τα διάδοχα κράτη της αυτοκρατορίας. Η λέξη προέρχεται από οθωμανική τουρκική γλώσσα και σημαίνει "διοίκηση" και συχνά μεταφράζεται ως "επαρχία", "υπό-επαρχία" (επίσης αναφέρεται έτσι και ο "ναχιγές") ή "δικαστική περιφέρεια". Στην ελληνική ιστοριογραφία μεταφράζεται και ως "νομός" μιμούμενος την μεταγενέστερη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας.

Καδής: Ο καδής είναι δικαστής του δικαστηρίου της Σαρίας, ο οποίος ασκεί επίσης εξωδικαστικές λειτουργίες, όπως η διαμεσολάβηση, η κηδεμονία επί ορφανών και ανηλίκων, καθώς και η εποπτεία και ο έλεγχος των δημοσίων έργων. Η λέξη «καδής» προέρχεται από ένα αραβικό ρήμα που σημαίνει να «κρίνει» ή να «αποφασίσει».

ΠΗΓΕΣ:

- www.wikipedia.com
- www.cyprushighlights.com
- www.cyprusinfo.com